

Paralelní systém, kritická sekce

Paralelní a distribuované systémy, přednáška 2

Tomáš Urbanec

Katedra informatiky PŘF UPOL

2.10.2024

Paralelní systém

Paralelní systém

- Rozehřátí opakováním
- Co to je paralelní systém/program?
- Co jste si odnesli z cvičení?

(De)motivační příklady

- Chyba souběhu: prokládání operací při převodu peněz.
- Uváznutí (deadlock): problém 4 aut.
- Uváznutí (livelock): řešení problému 4 aut?
- Vyhladovění: více aut.

Základní pojmy

Co s tím?

Viděli jsme různé problémy:

- Chyba souběhu (Race condition, data race)
- Deadlock, livelock, vyhladovění, . . .

Jak vypadá naše situace?

- Paralelní program - konečná množina sekvenčních procesů.
- Každý proces sekvenčně (!) vykonává atomické operace.
  - atomické = dále nedělitelné
- Tím přechází mezi stavy
  - hodnoty proměnných
  - aktuální instrukce
- Operace procesů se mohou libovolně proložit
  - scénář paralelního výpočtu.

Synchronizace

Základní pojmy

Co tedy můžeme dělat?

→ Synchronizovat, tj. omezovat možné scénáře.

Jak na to?

- Atomické operace
  - základní instrukce
  - složené atomické operace
  - záleží na jemnosti (dále)
- Základní problém: kritická sekce
- Synchronizační primitiva a nástroje:
  - semaforey a mutexy,
  - monitory,
  - zámky,
  - bariéry,
  - ...
- Klasické problémy: modelové situace se známým řešením.

Vlastnosti programu

Základní pojmy

- Jak nahradit krokování/debugování sekvenčních programů?
- Více scénářů paralelního programu → procházet všechny?
- Dost těžko... (ledaže [1])
- Zachránit nás může (modální, temporální) logika.
- Typy vlastností paralelního programu:
  - živost (liveness)
    - tvrzení platné pro alespoň jeden stav výpočtu.
    - „dobrá věc se někdy stane“
    - např. Databáze je v konzistentním stavu.
  - bezpečnost (safety)
    - tvrzení platné pro všechny stavy výpočtu.
    - „špatná věc se nikdy nestane“
    - např. Nenastane deadlock.
- Systém je korektní, pokud každý jeho scénář splňuje každou požadovanou vlastnost.
- Další klíčová slova: prekondice, postkondice, Hoareho logika

Férovost

Základní pojmy

- Vlastnost běhového prostředí (plánovače, architektury).
- Korektnost vyžaduje férovost (příklad)
- Slabá férovost - akce, která vždy může nastat, někdy nastane.
- Silná férovost - akce, která někdy může nastat, někdy nastane.

Příklad

Férovost

Stop flag

Sdílená paměť

$i \leftarrow 1$
pokracuj $\leftarrow$ true

A

A_1 : while pokracuj:
 A_2 : $i \leftarrow i + 1$
 A_3 : print('konec')

B

B_1 : pokracuj $\leftarrow$ false

-
- Kdy je splněna vlastnost „Proces A skončí.“?
  - Co kdyby B vykonávalo svou instrukci podmíněně?

Více k atomicitě

- nedělitelnost
  - = nepřerušitelnost
  - = nelze proložit operacemi jiného procesu
- Co už je atomické? Definice záleží na hrubosti systému.
- Na definici atomicity závisí korektnost algoritmů (příklad)

Atomická proměnná?

- lze atomicky upravit (přečíst původní a zapsat novou hodnotu)
- speciální typy a/nebo instrukce
- u obvyklých (neatomických) proměnných nutná synchronizace

S tím souvisí i koncept volatelní proměnné, která má vždy poslední přiřazenou hodnotu (tj. změna nejen v cache, registru, ...).

Kritická reference

- Výskyt proměnné je kritická reference pokud:
  - do ní zapisuje jeden proces a čte ji jiný proces
- Příkaz může obsahovat více kritických referencí (příklady).
- LCF (Limited critical reference)
  - Podmínka, kterou proces splňuje, pokud každý jeho příkaz obsahuje nejvýše jednu kritickou referenci.
  - Takový program se chová stejně, jako kdybychom každý příkaz rozepsali na atomické akce.
  - Neřeší problémy, jen umožňuje uvažovat nad většími bloky.

Příkaz await

- Forma: `await podmínka`
- Čekání na splnění podmínky.
- Reálně se používá pasivní čekání (přerušení).
- Při podmínce splňující LCR stačí `while (not podmínka)`:
  - aktivní čekání
    - jednoduché, ale bere výkon
    - pro pochopení stačí

Problém kritické sekce

- Vyřešen E. W. Dijkstrou v roce 1965 [2] (znám déle)
- „ n procesů ve smyčce vykonává posloupnost akcí rozdělenou na dvě části: kritickou a nekritickou sekci.“
- Požadavky na řešení (korektnost):
  1. Vzájemné vyloučení - kritické sekce dvou procesů se nesmí proložit.
  2. Absence uváznutí - pokud se více procesů snaží najednou vstoupit do KS, jeden z nich uspěje.
  3. Absence vyhladovění - pokud se proces snaží vstoupit do KS, někdy uspěje.
- Synchronizace
  - = zajištění korektnosti
  - uvažujeme vstupní a výstupní protokoly okolo KS
  - Předpokládáme, že:
    - Kritická a nekritická sekce nesdílejí data
    - KS vždy skončí
    - Nekritická sekce skončit nemusí

První pokus

Pokus o KS 1

Sdílená paměť

turn $\leftarrow$ 1

A

opakuj:

A_1 : nekritická sekce

A_2 : await turn = 1

A_3 : kritická sekce

A_4 : turn $\leftarrow$ 2

B

opakuj:

B_1 : nekritická sekce

B_2 : await turn = 2

B_3 : kritická sekce

B_4 : turn $\leftarrow$ 1

Analýza

První pokus

- turn = právo na vstup do KS
  - každý proces čeká na svůj turn
  - ✓ nemáme deadlock - vždy někdo může do KS
  - ✗ můžeme vyhladovět - jak?
- jedna proměnná na řízení nestačí

Druhý pokus

Pokus o KS 2

Sdílená paměť

isA, isB $\leftarrow$ false

A

opakuj:

A_1 : nekritická sekce

A_2 : await not(isB)

A_3 : isA $\leftarrow$ true

A_4 : kritická sekce

A_5 : isA $\leftarrow$ false

B

opakuj:

B_1 : nekritická sekce

B_2 : await not(isA)

B_3 : isB $\leftarrow$ true

B_4 : kritická sekce

B_5 : isB $\leftarrow$ false

Analýza

Druhý pokus

- isA, isB = oznámení, že jsem v KS.
  - proces čeká na dokončení KS druhého procesu
  - ✓ nemáme deadlock - vždy někdo může do KS
  - ✓ nemůžeme vyhladovět - proces mimo KS nedrží výhradní právo na vstup
  - ✗ přesto špatně - proč?
- nelze povolovat/zakazovat vstup ostatním až v KS

Třetí pokus

Pokus o KS 3

Sdílená paměť

wantA, wantB $\leftarrow$ false

A

opakuj:

A_1 : nekritická sekce

A_2 : wantA $\leftarrow$ true

A_3 : await not(wantB)

A_4 : kritická sekce

A_5 : wantA $\leftarrow$ false

B

opakuj:

B_1 : nekritická sekce

B_2 : wantB $\leftarrow$ true

B_3 : await not(wantA)

B_4 : kritická sekce

B_5 : wantB $\leftarrow$ false

Analýza

Třetí pokus

- wantA, wantB = oznámení, že chci do KS
  - proces čeká, až druhý opustí KS
  - ✗ deadlock - jak?
- nelze si vynucovat vstup KS

Čtvrtý pokus

Pokus o KS 4

Sdílená paměť

wantA, wantB $\leftarrow$ false

A

opakuj:

A_1 : nekritická sekce

A_2 : wantA $\leftarrow$ true

A_3 : while wantB

A_4 :   wantA $\leftarrow$ false

A_5 :   wantA $\leftarrow$ true

A_6 : kritická sekce

A_7 : wantA $\leftarrow$ false

B

opakuj:

B_1 : nekritická sekce

B_2 : wantB $\leftarrow$ true

B_3 : while wantA

B_4 :   wantB $\leftarrow$ false

B_5 :   wantB $\leftarrow$ true

B_6 : kritická sekce

B_7 : wantB $\leftarrow$ false

Analýza

Čtvrtý pokus

- wantA, wantB = oznámení, že chci do KS
  - proces se vzdá vstupu do KS, když chce i druhý
  - instrukce $A_3, A_4, A_5, B_3, B_4, B_5$ se mohou prokládat
  - ✗ livelock - jak?
- reakce na možný deadlock nesmí být symetrická

Dekkerův algoritmus

Dekkerův algoritmus

Sdílená paměť

wantA, wantB $\leftarrow$ false
turn $\leftarrow$ 1

A

opakuj:

A₁: nekritická sekce

A₂: wantA $\leftarrow$ true

A₃: while wantB

A₄: if turn = 2

A₅: wantA $\leftarrow$ false

A₆: await turn = 1

A₇: wantA $\leftarrow$ true

A₈: kritická sekce

A₉: turn $\leftarrow$ 2

A₁₀: wantA $\leftarrow$ false

B

opakuj:

B₁: nekritická sekce

B₂: wantB $\leftarrow$ true

B₃: while wantA

B₄: if turn = 1

B₅: wantB $\leftarrow$ false

B₆: await turn = 2

B₇: wantB $\leftarrow$ true

B₈: kritická sekce

B₉: turn $\leftarrow$ 1

B₁₀: wantB $\leftarrow$ false

Analýza

Dekkerův algoritmus

- kombinujeme myšlenky z pokusu 1 a 4
  - hlídáme právo na vstup (turn)
  - žádáme o vstup (wantA, wantB) s možností vzdání se
- turn = právo na trvání na žádosti o vstup

Petersonův algoritmus [3]

Petersonův algoritmus

Sdílená paměť

wantA, wantB $\leftarrow$ false
last $\leftarrow$ 1

A

opakuj:

A_1 : nekritická sekce

A_2 : wantA $\leftarrow$ true

A_3 : last $\leftarrow$ 1

A_4 : await not(wantB) or last = 2

A_5 : kritická sekce

A_6 : wantA $\leftarrow$ false

B

opakuj:

B_1 : nekritická sekce

B_2 : wantB $\leftarrow$ true

B_3 : last $\leftarrow$ 2

B_4 : await not(wantA) or last = 1

B_5 : kritická sekce

B_6 : wantB $\leftarrow$ false

Analýza

Petersonův algoritmus

- Zvaný též „Tie-breaker“.
- Vychází z Dekkerova algoritmu.
  - místo cyklu s await máme await se složenou podmínkou
  - podmínka nesplňuje LCR
  - ... ale korektnost je ok i při neatomickém vyhodnocení

Bakery algoritmus

Základní bakery algoritmus

Sdílená paměť

$nA, nB \leftarrow 0$

A

opakuj:

A_1 : nekritická sekce

A_2 : $nA \leftarrow nB + 1$

A_3 : await $nB = 0$ or $nA \leq nB$

A_4 : kritická sekce

A_5 : $nA \leftarrow 0$

B

opakuj:

B_1 : nekritická sekce

B_2 : $nB \leftarrow nA + 1$

B_3 : await $nA = 0$ or $nB \leq nA$

B_4 : kritická sekce

B_5 : $nB \leftarrow 0$

Bakery algoritmus

Základní bakery algoritmus (n procesů)

Sdílená paměť

pole[1, ..., n] $\leftarrow$ [0, ..., 0]

Proces i

opakuje:

A_1 : nekritická sekce

A_2 : pole[i] $\leftarrow$ max(pole) + 1

A_3 : pro všechna j různá od i :

await(pole[j]=0 or pole[i] < pole[j] or (pole[i] = pole[j] and $i < j$))

A_4 : kritická sekce

A_5 : pole[i] $\leftarrow$ 0

Analýza

Základní bakery algoritmus

- nA , nB a $\text{pole}[i]$ představují pořadové lístky
- u víceprocesové varianty je nutné zjistit největší lístek
  - pomalé
  - nutnost atomické operace max

Lamportův bakery algoritmus [4]

Lamportův bakery algoritmus (n procesů)

Sdílená paměť

pole[1, ..., n] $\leftarrow$ [0, ..., 0]

vstup[1, ..., n] $\leftarrow$ [false, ..., false]

Proces i

opakuj:

A_1 : nekritická sekce

A_2 : vstup[i] $\leftarrow$ true

A_3 : pole[i] $\leftarrow$ max(pole) + 1

A_4 : vstup[i] $\leftarrow$ false

A_5 : pro všechna j různá od i :

    await(not(vstup[j]))

    await(pole[j]=0 or pole[i] < pole[j] or (pole[i] = pole[j] and $i < j$))

A_6 : kritická sekce

A_7 : pole[i] $\leftarrow$ 0

Analýza

Lamportův bakery algoritmus

- Vstup zajišťuje, že budeme vždy vědět o případných kolizích u spočítaných maxim
  - V tom případě se rozhodneme podle indexu procesu
- Lze skutečně použít
  - třeba pro implementaci vzájemného vyloučení tam, kde hw nepodporuje synchronizační primitiva (příště)

Reálný svět

- Složené atomické operace
- Vyšší synchronizační primitiva
- Další algoritmy
- Příště

Facebook. *Hermit*. Dostupné z

<https://github.com/facebookexperimental/hermit>.

Citováno 1.10.2024.

E. W. Dijkstra. 1965. *Solution of a problem in concurrent programming control*. Commun. ACM 8, 9, 569.

G. L. Peterson. 1981 *Myths about the mutual exclusion problem*. Information Processing Letters, 12, 3, 115-116.

L. Lamport. 1974. *A new solution of Dijkstra's concurrent programming problem*. Commun. ACM 17, 8, 453–455.

Changelog

- 11.10.2024
  - styl úvodního slidu,
  - formátování pseudokódů,
  - nastavení beameru,
  - changelog,
  - překlepy.